

Kodifikace češtiny I

Studijní materiál 10

interpunkce v souvětí

Psaní čárky

- **čárka se píše**

1. spojení vět dvojitými nebo souvztažnými spojovacími výrazy

ani – ani, bud' – nebo, ať – ať, ať – či, ať (už) – nebo, bud' – (a)nebo, jednak – jednak, nejenže – ale (i) / ale ani / ba dokonce / nýbrž i, na jedné straně – na druhé straně

-čárku píšeme vždy před **druhým** spojovacím výrazem v pořadí

Ani nám nepomohl, ani neuškodil.

Vichřice v tom okamžiku už jednak ztrácela na síle, jednak se vzdalovala.

Cítil se na jedné straně zoufale, na druhé straně si však své zoufalství užíval.

2. souřadné spojení několika vět hlavních nebo vedlejších

-pokud nejsou spojeny spojkami *a, i, ani, nebo, či* (s významem slučovacím)

Kráčel zvolna polní cestou, myslel na svou rodinu.

Byl už začátek června, ale stále bylo chladno.

Vzpomínal na lásku, která skončila, která vlastně nikdy nebyla.

3. vyjádření jiného poměru než slučovacího spojkami *a, i, ani, nebo, či*

-tedy poměr **odporovací, stupňovací, vylučovací, důsledkový** apod.

-čárku píšeme před spojkou

Nechtěl jít z večírku sám, a čekat také nechtěl.

Zdržíš se ještě, nebo už půjdeš?

Tento jev není nikde popsán, ani odborná literatura se o něm prozatím nezmiňuje.

Měl dovolenou, a tudíž mohl vstávat, kdy se mu zachtělo.

Úkol jsem splnil rychle, a dokonce jsem za něj byl i pochválen.

Všechno uměl, a tak mu nedělalo problémy zkoušku složit.

4. vložená věta

-je-li mezi dvěma souřadně spojenými větami vložena věta podřazená, odděluje se čárkami z obou stran

-v tomto případě se píše čárka i před **SLUČOVACÍMI** spojkami *a, i, ani, nebo, či*

Řekni mi, co čteš, a já to řeknu, jaký jsi.

Stalo se to v domě, který patří jednomu známému, a všichni si na to dodnes dobře pamatujeme.

5. spojení vět(y) hlavní(ch) a vět(y) vedlejší(ch)

-vedlejší věty mohou být připojeny:

podřadicími spojkami *aby, ač, ačkoli, ať, až, byť, jelikož, jestliže, jako, kdežto, kdyby, když, leč, leda(že), -li, pokud, poněvadž, protože, přestože, sotva, takže, třebaže, zdali (!!!nikoli zda-li), že*

vztažnými zájmeny *kdo, co, který, jaký, jenž*
častá jsou i tzv. zájmenná **příslovce** *jak(koli), kam(koli), kde(koli), kdy(koli)*, ale i jiná
příslovce, např. *proč, dokud* atp.

*Poděj mi ten koláč, který jsi upekla.
Protože byl zbabělý, utekl hned při prvních potížích.
Dokázal nám, že umí vyrobit zlato z vody.
Kam nechodí slunce, tam chodí lékař.
Ukázal nám, kde se narodil.*

Podivuhodný případ spojky A...

před spojkou A čárku **nepíšeme**

- ❖ má-li význam slučovací: *Najedl se a šel se projít do parku.*
- ❖ spojka A ve spojeních *a pak, a potom, a také* vyjadřujících výčet či časovou následnost má rovněž slučovací význam: *Na konci vesnice jsou obdělávaná pole, za nimi kus lesa a pak bažiny a rákosí. Směs prošlehejte a potom přilijte olej. Všiml si jeho úsměvu a také se trochu uvolnil.*
- ❖ v případě, kdy dvě VV závisí na společné větě řídicí a je mezi nimi význam slučovací: *Řekli nám, že se na nás těší a že k nám určitě přijedou.*

před spojkou A čárku **píšeme**

- ❖ má-li spojka jiný význam než slučovací: *Neměl moc času, a nabídku (proto) bez váhání přijal. Můj návrh zavrhl, a dokonce se mu ještě vysmál.*
- ❖ předchází-li větě se spojkou A oslovení: *Odevzdej mi knihy, Petře, a můžeš odejít domů.*
- ❖ před výrazy a proto / proto, a tudíž / tudíž, a tedy / tedy, a tak / tak: *Začalo se stmívat, a proto jsme šli domů.*
- ❖ nachází-li se A před spojkou podřadicí: *Poděkovala jsem za kytici, a abych zakryla rozpaky, přivoněla jsem si k ní. Pracovali jsme do setmění, a když se začalo stmívat, šli jsme domů. Pracovali jsme do setmění, a protože se začalo stmívat, šli jsme domů.*
- ❖ pokud větě se spojkou A předchází vložená VV (kterou oddělujeme z obou stran): *Chlapec se vrátil domů, pohládl si se psem, který na něj už čekal, a pak si napsal úkoly.*

spojka A jako součást **zkratk atd., atp., apod., aj.**

- ❖ čárka se **NEPÍŠE**, pokud se zkratka pojí s přecházejícími výrazy slučovacím poměrem: *Obchod nabízel sportovní bundy, kalhoty, funkční ponožky apod.*
- ❖ čárka se **NEPÍŠE**, stojí-li zkratka za jednou ze souřadně spojených složek několikanásobného větného členu, který není do věty včleněn volně = nemůže být vypuštěn: *Na plátnech umělců jako Monet, Picasso, Gauguin, Chagall aj. se návštěvník seznámí s vývojem moderního umění.*
- ❖ čárka se **PÍŠE**, pokud zkratka stojí u poslední složky konstrukce (např. několikanásobného větného členu), která se oboustranně odděluje čárkami: *První skupina kontrol byla zaměřena na identifikační údaje provozoven, tj. adresa obchodní jednotky, identifikační číslo majitele apod., ve druhé skupině byl kladen důraz na provozní způsobilost. Roztok ulevuje od bolesti, snižuje napětí svalů, které zase zvyšuje tlak, atd.*
- ❖ čárka se **PÍŠE**, stojí-li zkratka před hlavní nebo vedlejší větou uvozenou spojovacím nebo vztažným výrazem vyžadujícím psaní čárky: *Plány zpravidla obsahují mnoho*

číslel, rozpočtu atd., ale často v nich nenaleznete jasné a přesvědčivé vymezení cílů, strategie a taktiky.

Doplňte čárky

Vyšel jsem z domu potom jsem si šel koupit noviny a pak jsem nasedl na tramvaj. Jeho lyžařská výbava je stará už několik let a přesto je s ní stále spokojený. Ten den měli všichni dostat odměnu za dlouhodobou práci a všichni zaměstnanci i zaměstnavatelé se tudíž shromáždili půl hodiny před začátkem pracovní doby. Byl velice unaven a nadto se ještě nachladil. Nejmladší syn si vzal na rameno samostříl připásal si k boku meč a šel do zahrady hlídat ptáka Ohniváka zloděje zlatých jablek. Chtěl být dnes ze všech nejlepší a nepodařilo se mu to. Díval jsem se za Martinem jak odchází po špičkách z pokoje a opatrně zavírá dveře aby mě nerušil. Divili se jak rychle se rozšířila ta zpráva a jaký vzbudila rozruch.

• ostatní problematické případy

1. spojky než, jako, jak

-čárku píšeme tehdy, pokud uvozují větu (=přítomnost slovesa v určité podobě), ne jen slovní výraz

*Je lepší, než jsem si myslel. X Je lepší než Petr.
Spal, jako by ho do vody hodil. X Spal jako zabítý.*

2. výtýkáci výrazy teprve, právě, jen, zvláště

-čárku píšeme **už před těmito zdůrazňovacími výrazy**, ne až před spojovacími výrazem

*Dejte se do psaní, **teprve** když jste všechno dobře promysleli.
Letadlo vzlétlo, **právě** když jsme šli kolem letiště.
Hodlám vydat knihu, **jen** co odejdu do výslužby.*

3. dva spojovací výrazy vedle sebe

-že když, který když apod.

-setkají-li se vedle sebe **dva spojovací výrazy**, z nichž **každý patří k jiné větě**, píše se **čárka jen před prvním z nich**

*Vždy věděl, **že kdyby** se cokoli přihodilo, může se na ni spolehnout. (= věděl, že se na ni může spolehnout, kdyby se cokoli přihodilo)*

*Je to šelma, **kteřá když** bude na svobodě, bude nemilosrdně zabíjet. (= šelma, která bude zabíjet, když bude na svobodě)*

4. věty s tak(,) jak

-před *tak* se čárka píše v případě, že celé spojení je k předchozímu celku připojeno spíše volně

*Nebyla tam žádná jména, **tak jak** říkala.
Byli bychom úplně sami, **tak jak** to máme nejradyji.*

-mezi *tak* a *jak* klademe čárku zejména v případě, že výraz *tak* rozvíjí přísudek věty coby **přísluvenčné určení**

*Věci prostě přijímám **tak, jak** přicházejí.*

Sonda provedla průzkum planety tak, jak to vyžadují předpisy.

POZOR NA ZMĚNU VÝZNAMU

Chtěl bych žít tak, jak se má. (= chci žít podle obecně přijímaných zásad)

X

Chtěl bych žít, tak jak se má. (= chci žít, protože žít se má)

Cvičení

Doplňte vynechané čárky:

1) Vjezd který byl ověncen zeleným chvojím a pestrobarevnými květinami se náhle otevřel před dychtivými diváky. Jestliže bude pršet na žádný výlet nepojedeme. Přišel aby zase potkal všechny své přátele s kterými prožíval příjemná nedělní odpoledne jež jsou bohužel nenávratně pryč. Děti si hrály před domem maminky vařily oběd ale otcové živě diskutovali na náměstí. Kdo se na výzvu včas přihlásí bude náležitě odměněn a obdrží návod jak dále pokračovat v celé záležitosti. Jestliže ji o všem informoval a ona vše přijala v klidu není důvodu pochybovat že se spolu dohodnou smlouvou která bude oběma stranám vyhovovat. Protože onemocněl nemohl včas splnit to co slíbil. Přijdete-li včas a budete-li připravena mohu vyzkoušet zda splňujete podmínky které jsou předepsané pro vstup. Ačkoliv nemohl pospíchat jako ostatní nikomu to nevadilo a všichni na něho bez námitek čekali aby do města vstoupili společně. Kočářem cloumal vichr veliké kapky deště prskaly do kožené plachty nápravy sténaly krajinou se válela mlha divoce se vzpínala v poryvech větru. Dovedu si představit velmi mnoho situací v nichž si člověk připadá jako Šípková Růženka v nichž reaguje s pocity hněvu marnosti lítosti nevěle a odporu ačkoli moc dobře ví že tyto pocity nevedou nikam a jeho výkon a situaci nadále zhoršují. Řekl jsem si že přiberu pro svou akci Vlášdu ale nic mu předem neřeknu. Nedalo se poznat jestli ho naše setkání těší nebo mrzí. Zdálo se mi že čeká abych o tom začal mluvit nedal jsem však na sobě nic znát. Chtěli jsme se s ním vyrovnat ale on namítal že to nespěchá a že může ještě počkat. Ačkoli je náš dům daleko od středu města nechtěli bychom se stěhovat protože má krásné okolí. Soudím že o té věci ví ale že o ní nechce mluvit protože je mu to nepříjemné. Kdybych byl věděl jaké potíže to způsobí byl bych se tomu vyhnul a zařídil vše jinak. Když štěkot neustával šli jsme tím směrem odkud se ozýval abychom zjistili co to zase Baryk objevil. Nikomu nebylo známo proč odešel a kdy se vrátí a nikoho také nenapadlo aby po tom pátral. Když skončila zima a když všechno začalo kvést bylo nejen lidem ale i všem zvířatům veselo. Všechno mělo u nich své místo a kdykoli něco potřebovali nemuseli nic hledat. Teprve teď si uvědomil že po něm stříleli že ho honili a že byl v nebezpečí života. Pochopil brzy že si přeje aby se u nich zdržel ale rád se nechal přemlouvat zakládal si totiž na tom že je dobrým společníkem. Nemohu vám teď vypravovat jak se to stalo neboť je dosti pozdě a já mám ještě mnoho práce. Když pes čichl ke stopě ve sněhu ihned se po ní rozběhl za chvíli však zavyl tak žalostně že se všichni psi ve vesnici jako na povel rozštěkali. V libretu Rusalky jehož autorem byl Jaroslav Kvapil

dobře vycítil Antonín Dvořák kouzlo živého vztahu k přírodě a jemné citové záchvěvy lásky i nenávisti a proto i jeho hudba je plná jemných i výrazných melodií které vykreslují přírodu a jednotlivé postavy. Srnec se chvíli rozhlížel aby zjistil nehrozí-li mu nebezpečí a teprve pak se sklonil aby se napásl. Když k nám do hor zavítalo jaro i když na podzim shazoval vítr poslední lístky z bříz a jeřábů vždy bylo u nás krásně. Tvářil se jako by mu na celé té věci ani mnoho nezáleželo i když jsme všichni věděli jak je asi zklamán. I na černém pivu je bílá pěna protože pěna je z bublinek vzduchu s tenkými stěnami na nichž se odrážejí paprsky všech barev a dohromady dávají přibližně bílou barvu. Technické prostředky dnes umožňují lidem měnit poušť v kvetoucí krajinu nebudeme-li však dost obezřetní může se lehce stát že naopak zpusťujeme úrodné kraje. Kamzíček člověku obvykle tak nedůvěřuje že od něho nevezme ani hrst krmiva a raději v nepřístupných výškách strádá a jestliže se někdy stane že kamzičí zvěř se s člověkem vlivem turistického ruchu smíří není to žádoucí jelikož zvířata přitom degenerují tělesně i smyslově jejich odolnost i ostražitost slábne a snadněji se stávají obětí zimy i dravé zvěře. Tříbarevná kočka která se tiše vyšplhala na strom a přeskočila na doškovou střechu seděla si klidně na jejím hřebenu a mžourala zelenýma očima tak aby se zdálo že nevidí nic a že ji nejméně ze všeho zajímají vrabci kteří ze střechy vytahovali stébla slámy ale zatím dobře viděla nejen vrabce nýbrž i psa který přeběhl přes cestu a ženu jež vyběhla z cihelny i hajného který se loudal dole pěšinou a měl pušku volně přehozenou přes rameno.

Doplňte vynechané čárky

2) Než si pořídíme psa měli bychom si nejdříve rozmyslet kam ho uložíme a zjistit si jak o něj máme pečovat a čím ho můžeme krmit aby dobře prospíval. To co mi Alena napsala mě sice uklidnilo ale přesto se zlobím že zprávu neposlala dřív. Když uděláš oč jsem tě prosil a když Markovi nic neřekneš bude pro něj dárek opravdu překvapením. S výletem jsme byli nakonec spokojeni i když jsme se nedostali do muzea protože bylo v rekonstrukci. Prohlédli jsme si však zámek ve kterém nás nejvíce zaujal starý nábytek a kde jsme si koupili hezké suvenýry. Chcete-li vědět co je pro mě nejdůležitější řeknu vám že je to rodina v níž jsem vyrostl a práce která mě těší. Spolužák žijící v jiném městě mě navštěvuje často ale spolužák bydlící ve vedlejším domě na mě úplně zapomněl. Z článku o počítačových novinkách jsem si vypsal cizí výrazy kterým jsem zcela neporozuměl a požádal jsem bratra aby mi je vysvětlil až bude mít chvíli čas. Když auto přijelo ukázalo se že v něm není tolik místa jak jsme čekali protože jsme nepočítali s tatínkovým rybářským košem a s jídlem a bylo jasné že se tam všichni nevejdeme. Borový les který nám měl zůstat po levé straně se neukazoval byla jen tma která se řinula ze země a nahoře hvězdy v kterých jsme neuměli číst. Babičce se únavou zavíraly oči ruce visely bez vlády podél těla ač jindy nedovedly nečinně spočinout v klíně a hlava se jí točila závratí. Zaradoval se když jsme mu řekli co si o tom myslíme a jak se na to díváme a šel to hned oznámit bratrovi.